

Білан. Н. І.,
доцент, кандидат філологічних наук,
Інститут журналістики,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка

Bilan Nadiia,
Docent, Candidate of Philological Science,
Institute of Journalism,
the National Taras Shevchenko
University of Kyiv

УДК 007: 316

Соціальні медіа як інструментарій позиціонування держав в інформаційному просторі

Social media as an instrument of positioning the states in information space

РЕФЕРАТ. У статті йдеться про роль соціальних медіа в інформаційному суспільстві. Охарактеризовано нові форми комунікації держави і суспільства, які створюють передумови розвитку інститутів і організацій громадянського суспільства. Зазначено, що соціальні медіа можуть стати ефективним механізмом налагодження зв'язку між владою і громадянами, інструментом управління громадською думкою та засобом організації дій прихильників різних політичних, соціальних або культурних уподобань, що сприятиме майбутньому ефективному державному управлінню на всіх рівнях. Інформаційний простір суттєво залежить від типу соціальних медіа.

Ключові слова: : інформаційне суспільство, соціальні медіа, комунікації, інформаційний простір.

ABSTRACT. The article deals with the role of social media in the information society. It characterizes the new forms of communication of the state and the society that create opportunities for development of civil society institutions and organizations. The author states that social media can become an efficient tool for establishment communication between the government and society, a tool of public opinion control and a tool for organization of activities of representatives of different political, social and cultural groups that will promote future efficient governmental management at all levels. Information space depends essentially on a type of social media.

Keywords: information society, social media, communications, informational space.

Вступ. Формування інформаційного суспільства призвело до всезагальної комп'ютеризації та розвитку інформаційно-телекомунікаційних технологій. Саме розвиток інформаційних технологій наприкінці ХХ – на початку ХХІ століття сприяв не лише змінам у національному та глобальному інформаційному просторі – інтенсифікації виробництва нової інформації, створенню принципово нових способів її зберігання, пошуку і подання, але і виникненню нового культурного, мовного, інформаційного середовища, нової соціокультурної реальності, що формується і стрімко розвивається з розширенням сфер впливу сучасних засобів комунікації [1].

Наукове дослідження проблем впливу інформації на всі сфери життєдіяльності людини розпочалося ще наприкінці ХХ ст. Еволюція наукової думки з питань інформаційного суспільства та інформаційно-комунікативних технологій була представлена у працях таких дослідників, як Д. Белл, І. Валлерстайн, М. Кастельс, К. Мюллер, С. Ромм, Д. Стоун, Ф. Фукуяма, С. Хантінгтон та ін. Значний внесок у дослідження віртуальної комунікації, зокрема

дослідження з соціальних медіа в інформаційному просторі зробили І. Вишневецька, В. Горовий, Л. Городенко, С. Даниленко, В. Іванов, М. Лашкіна, М. Лукіна, Є. Макаренко, Н. Піпченко, Ю. Половинчак, С. Сибіряков, О. Соколов, Л. Чуприна, М. Шваб тощо.

Методи дослідження. У статті використано метод порівняння, описовий метод та метод системного аналізу.

Результати й обговорення. Особливе місце серед наукових досліджень, присвячених проблемі становлення інформаційного суспільства в сучасному світі, займає праця американського дослідника М. Кастельса «Інтернет-галактика», у якій автор стверджував, що «інтернет є універсальним соціальним простором для вільної комунікації, він не сприяє соціальній ізоляції індивіда й особистісному відчуженню, а сприяє внутрішньо соціальній взаємодії й побудові міжособистісних мереж» [2].

Так, дослідниця Т. Кравченко у праці «Становлення мережевого суспільства в умовах сучасності» розглядає мережу як систему і виокремлює такі її види: 1) комунікаційна мережа

Косишвілі, 2012, 288). Активністю якої є багатоканальність, значна щільність логістичних шляхів переміщення інформації; мережа як полімагістральна структура, в якій два об'єкти пов'язуються значною кількістю магістралей; релятивізується поняття комунікаційної магістралі, яке зводить до моделі комунікації Н. Вінера. 2) соціальні мережі (комунікаційним вузлом є соціальний суб'єкт). Розширення соціальних мереж пов'язана з різноманітними людськими потребами, використовуючи віртуальний мультимедійний простір інтернет та його інструменти, що, власне, й об'єднує людей в мережі і сприяє формуванню мережевого суспільства [3].

У монографії вітчизняних дослідників «Соціальні мережі як інструмент взаємовпливу влади та громадянського суспільства» зазначено, що зараз в інформаційному суспільстві відбувається істотне розшарування, ускладнення соціальної структури в усіх сферах життя суспільства, що переважує структуру соціальних комунікацій, насамперед на горизонтальних рівнях. І цей фактор, стверджують науковці, обумовлює необхідність оперативної трансформації, призведення до вимог сучасності інформаційної системи, що обслуговує українське суспільство [4]. Посилаючись на дослідження М. Кастельса, автори підкреслюють, що саме сучасні спільноти «працюють на основі двох головних спільних культурних характеристик: перша – це цінність горизонтальної вільної соціальної комунікації... Друга спільність, що виникає з віртуальних громад, – це те, що я визначив би як самокероване створення мережі» [4].

Інформація сьогодення, що призводить до розширення громадських і міжособистісних контактів, визначає й розвиток гуманістичної сфери в суспільстві, а також сприяє зародженню нових соціальних ініціатив, розвитку культурних процесів у соціумі тощо [5]. Результатом стало виникнення феномену соціальних медіа, що об'єднують цифрові медіа та онлайн-комунікацію і характеризуються високим рівнем інтерактивності, тобто можливості не лише споживати, а й створювати чи змінювати контент з боку реципієнтів [1].

Суттєвий внесок у розвиток соціальних медіа в інформаційному просторі зробив зарубіжний дослідник В. Павленко, який виділяє такі особливості соціальних медіа: можливість здійснювати соціальну, політичну та агітаційну діяльність, яка містить механізми зворотного зв'язку; можливість оперативно реагувати на запити громадян, що йдуть через соціальну мережу; можливість виокремлювати політичних лідерів; відкритий доступ до соціальних та політичних матеріалів, що містяться на сторінках певних інтернет-ресурсів [6].

Автор зазначає, що на сучасному розвитку суспільства вчені, політики та прості громадяни активно взаємодіють у соціальних мережах, просують наукове знання крізь цей новий інтернет-ресурс, публікують політичну або соціально важливу інформацію. Соціальні мережі є новим інструментом соціальних і політичних технологій [6].

На погляд таких науковців, як Ю. Половинчак та О. Соколов, нові медіа, соціальні мережі стають важливим чинником формування громадянського суспільства. Ю. Половинчак зауважує, що «відкритість і принципова нецензурованість соціальних медіа створює умови як для проявів деструктивної поведінки учасників мереж, так і для цілеспрямованих маніпулятивних зовнішніх впливів. Соціальні медіа формують сучасний інформаційний простір і виступають у якості інструментів, ефект застосування яких слід враховувати як в ході досягнення суспільного консенсусу, так і оцінюючи ризики розгортання конфліктів» [1].

Аналіз соціальних медіа в інформаційному суспільстві, який представлено в працях зарубіжних та вітчизняних дослідників стосується як загальних тлумачень соціальних медіа, так і їх характеристик через різні політичні інструменти. Так, зокрема у праці Л. Чуприни «Соціальні мережі як інструмент реалізації громадських ініціатив» йдеться про роль соціальних мереж як одного з інструментів горизонтальної структуризації суспільних відносин та реалізації громадських ініціатив [7]. Соціальні мережі дедалі більше стають певною мірою інформаційним відбитком громадянської активності, оскільки саме цей канал комунікації використовується для поширення ідей об'єднання однодумців у спільноти (як віртуальні, так і реальні), організації заходів, координації зусиль. Автор наголошує, що майже всі суспільно значущі процеси, події, явища залишають певний інформаційний відбиток у соціальних мережах [7]. Можна стверджувати, що соціальні мережі відіграють значну роль і впливають на ситуацію в державі. Через соціальні мережі проявилось громадянське суспільство.

Натомість О. Соколов зазначає, що соціальні мережі, блоги та інші інтернет-платформи у багатьох країнах стали формами реалізації громадянської активності та свідчать про можливість впливати на рішення органів влади. Підвищення громадянської активності через інтернет обумовлено удосконаленням нових технологій. Інтернет є важливим інструментом формування громадянських структур, каналом соціальної самоорганізації та об'єднання громадян, що є актуальним у відсутності ефективних формальних способів участі в політичному житті для більшої частини населення, що дозволяє його

оцінювати як перспективний інструмент реалізації політичних інтересів різних соціальних груп. Така соціальна і політична значимість інтернету обумовлює інтерес та увагу до нього [8].

Не можна не погодитися з думкою М. Лашкіної про те, що лише невеликою частиною з усіх інформаційних революцій є сучасні електронні засоби зв'язку, нові інформаційні технології, системи соціальних мереж. Зміни торкаються всіх сфер життя, починаючи від освіти та науки до влади в державах та змін державних устроїв. Дослідниця виокремлює такі тенденції змін політичної реальності за допомогою соціальних мереж: збільшилась кількість прихильників пошуку новин в Інтернет-мережі; постійно зростає кількість активних блогерів-лідерів думок; перехід блогерів та політичних журналістів в реальну політику; активність політиків у соціальних мережах; соціальні мережі стають майданчиком взаємодії влади та громадськості; пости політиків в соціальних мережах стають джерелом новин для ЗМІ [9].

Як зазначав Б.Гейтс, «успіху в найближчому десятилітті досягнуть лише ті компанії, які зуміють реорганізувати свою роботу за допомогою електронного інструментарію. Лише це дозволить їм швидко приймати правильні рішення, вживати ефективних дій і підтримувати тісні плідотворні зв'язки зі своїми клієнтами»... [10].

Дискурс соціальних медіа передбачає діалогічність і полілогічність, постійний і повноцінний зворотний зв'язок, реалізований в нових комунікативних форматах, що визначає його демократичність [1]. «Потенціал маніпулятивності дискурсу соціальних медіа зумовлений його високою експресивністю. Ця риса пов'язана з одного боку, із індивідуалізованістю соціальних медіа, що покликані дати можливість користувачам створити власне представництво у віртуальній реальності, стати комунікатором для певної аудиторії, а також задовольнити свої потреби у самореалізації та самовираженні, відтак характеризуються принциповою суб'єктивністю подачі матеріалів та персоналізацією за рахунок формування в текстах особистісної позиції автора» [1].

Автор зазначає, що інформатизація всіх сфер людського життя наприкінці ХХ-го початку ХХІ-го століття сприяла не тільки створенню і розвитку інноваційних способів подання, зберігання і пошуку інформації, а й формуванню нового унікального соціокультурного та лінгвістичного середовища і реальності, що активно формується з розвитком мережі Інтернет [1].

Суттєве збільшення впливу інформаційно-комунікативних технологій на стан справ у державі зумовлює пошук шляхів розширення використання соціальних мереж як новітнього інструменту комунікації з громадянами з

метою виконання завдань публічної політики та управління, зокрема, таких як залучення громадян до розробки законодавчих актів, проведення консультування громадян, вивчення громадської думки з актуальних для держави питань тощо [11].

У доповіді «Блоги: роль нових медіа у політиці» розглянуто перспективи впливу сучасних медіа на політичні зміни у світі. Автори пропонують аналізувати вплив сучасних медіа на політичну сферу за п'ятьма рівнями: індивідуальним; міжгруповим; колективним; політичним; зовнішньоконунікативним, зв'язки між якими можуть бути як лінійними (зміни на одному з рівнів приводять до поступальних перетворень на інших), так і нелінійними (зміни на одному з рівнів приводять до протилежних дій на іншому) [12].

Вітчизняна дослідниця Н. Піпченко зауважує, що феномен успіху соціальних мереж полягає в тому, що інтернетизація світу та України відбувається швидко. Дослідниця зосереджує увагу на тому, що не можна оцінити лише позитивно вплив на внутрішню і зовнішню політику держави соціальних мереж. Авторка виокремлює реальні загрози, з якими може стикнутись політична влада будь-якої країни світу, а саме: використання соціальних мереж для популяризації не лише ідей миру та безпеки, але й для об'єднання осіб з екстремістськими поглядами (мобілізація та організація етнічних конфліктів або терористичних атак); дотримання безпеки захисту персональних даних у соціальних мережах є недосконалим, незважаючи на вбудовані можливості захисту власного профілю від «небажаних гостей»; порушення захисту авторських прав на контент, розміщений у соціальних мережах (необмежене поширення аудіо- та відеоінформації); поширення інформації у соціальних мережах і створення груп за інтересами дозволяє поширювати миттєво повідомлення, які дискредитують політичну владу держави або, навпаки, підтримують рішучі кроки уряду (при цьому складно передбачити «силу» зворотного зв'язку); «втручання» у внутрішні справи держави неурядових організацій або окремих осіб достатньо легко можна приховати за допомогою створення профілю в соціальній мережі та розміщення на ньому коментарів щодо політичної еліти або правлячої влади (за допомогою подібної активної віртуальної діяльності можна здійснювати тиск на урядові інститути влади) [13].

Дослідниця робить висновки, що соціальні мережі як інструмент зовнішньополітичної комунікації дозволяє не лише інформувати про успіхи та досягнення державних інституцій, але й здійснювати «максимально приховане маніпулювання» громадською думкою для тиску на органи влади або організації різноманітних

виступів.

Висновки. Узагальнюючи підходи вітчизняних і зарубіжних дослідників щодо ролі соціальних медіа в інформаційному суспільстві, можна стверджувати, що саме фактор інформаційного розвитку суспільства є одним з найвпливовіших упродовж сучасного періоду суспільно-політичних трансформацій в Україні.

На сучасному етапі формування інформаційного суспільства спостерігається втілення інформаційних технологій у різні сфери життя. Нові форми комунікації держави і суспільства створюють передумови розвитку інститутів і організацій громадянського суспільства. Соціальні медіа можуть стати ефективним механізмом налагодження зв'язку між владою і громадянами, інструментом управління громадською думкою та засобом організації дій прихильників різних політичних, соціальних або культурних уподобань, що сприятиме майбутньому ефективному державному управлінню на всіх рівнях. Можна цілком стверджувати, що інформаційний простір суттєво залежить від типу соціальних медіа.

Список джерел

1. Половинчак Ю. Мобілізаційний та маніпулятивний потенціал дискурсу соціальних медіа в умовах перехідного суспільства [Електронний ресурс] / Ю. Половинчак – Режим доступу: http://nbuviar.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=446:sotsialni-media&catid=8&Itemid=350 . – Дата доступу: 24.01.2016.
2. Кастельс М. Інтернет-галактика / М. Кастельс. – К.: Ваклер. – 2007. – С. 53.
3. Кравченко Т. О. Становлення мережевого суспільства в умовах сучасності [Електронний ресурс] / Т. О. Кравченко // Філософія науки: традиції та інновації. – Суми, 2009. – № 1 – с. 90-98 – Режим доступу : <http://www.info-library.com.ua/books-text-12023.html> . – Дата доступу: 1.02.2016.
4. Соціальні мережі як інструмент взаємовпливу влади та громадянського суспільства : [монографія] / [О. С. Онищенко, В. М. Горовий, В. І. Попик та ін.] ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського . – К ., 2014 . – С. 8-17.
5. Лодатко Е. Методологические основы моделирования социокультурных процессов [Электронный ресурс] / Е. Лодатко. – 2007. – № 15. – 25.10. – Режим доступа: relga.ru/Environ/WebObjects/tguwww.woa/wa/Main. – Дата доступу: 13.12.2015.
6. Павленко В. В. Роль современных социальных сетей в социальных и политических технологиях [Электронный ресурс] / В. В. Павленко // Международная научно-практическая конференция «Молодежь в постиндустриальном обществе». – 25 декабря 2012. – Режим доступа : <http://hsjournal.org/conference/youth00>. – Дата доступу: 3.12.2015.
7. Чуприна Л. Соціальні мережі як інструмент реалізації громадських ініціатив / Л. Чуприна // Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. – Вип. 41. – Київ, 2015. – С. 54 – 69
8. Соколов А. В. Электронные коммуникации в социальной активности граждан [Электронный ресурс] / А.В. Соколов. – Режим доступа: <http://cyberleninka.ru/article/n/elektronnye-kommunikatsii-v-sotsialnoy-aktivnosti-grazhdan>. – Дата доступу: 5.01.2016.
9. Лашкіна М. Г. Соціальні мережі та блогосфера як інструмент політики в Україні / М. Г. Лашкіна // Інформаційне суспільство в Україні: стан, проблеми, перспективи : Матеріали щорічної науково-практичної конференції за міжнародною участю «Дні інформаційного суспільства- 2015», Київ, 19-20 травня 2015 р. / Упоряд.: М.Малога; За заг. ред. д.держ.упр., проф. Н.В.Грицяк. – «Видавництво «Тезис», 2015. – С. 42-44.
10. Гейтс Б. «Бизнес со скоростью мысли». Электронная библиотека RoyalLib.ru.[Электронный ресурс] / Б. Гейтс – Режим доступа: http://royallib.ru/read/geyts_bill/biznes_so_skorostyu_misli.html#40960. – Дата доступу: 21.11.2015.
11. Сингаївська І. Соціальні медіа як форма комунікації органів влади та суспільства / І. Сингаївська // Інформаційне суспільство в Україні: стан, проблеми, перспективи : Матеріали щорічної науково-практичної конференції за міжнародною участю «Дні інформаційного суспільства- 2015», Київ, 19-20 травня 2015 р. / Упоряд.: М.Малога; За заг. ред. д.держ.упр., проф. Н.В.Грицяк. – «Видавництво «Тезис», 2015. – С. 107-109.
12. Blogs and Bullets: New Media in contentious politics [Електронний ресурс] / Sean Aday, Henry Farrell, Marc Lynch, John Sides, John Kelly, Ethan Zuckerman // United States Institute of Peace. – 2010. – Peaceworks № 65. – 36 p. – Режим доступу : <http://www.usip.org/sites/default/files/pw65.pdf>. – Дата доступу: 1.05.2015.
13. Піпченко Н. Соціальні медіа у структурі зовнішньої політики провідних міжнародних акторів : монографія / Н. Піпченко. – К. : Центр вільної преси, 2014. – 332 с.

Sources and literature

1. Polovynchak Yu. Mobilizatsiynny ta manipulyativnyy potentsial dyskursu sotsial'nykh media v umovakh perekhidnoho suspil'stva [Elektronnyy resurs] / Yu.Polovynchak – Rezhym dostupu: http://nbuviar.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=446:sotsialni-media&catid=8&Itemid=350 . – Data dostupu: 24.01.2016.
2. Kastel's M. Internet-halaktyka / M. Kastel's. – K.: Vakler. – 2007. – S. 53.
3. Kravchenko T. O. Stanovlennya merezhevoho suspil'stva v umovakh suchasnosti [Elektronnyy resurs] / T. O. Kravchenko // Filosofiya nauky: tradytsiyi ta innovatsiyi. – Sumy, 2009. – # 1 – с. 90-98 – Rezhym dostupu : <http://www.info-library.com.ua/books-text-12023.html>. – Data dostupu: 1.02.2016.
4. Sotsial'ni merezhi yak instrument vzayemovplyvu vlady ta hromadyans'koho suspil'stva : [monohrafiya] / [O. S. Onyshchenko, V. M. Horovyy, V. I . Popyk ta in.] ; NAN Ukrayiny, Nats. b-ka Ukrayiny im. V. I. Vernads'koho . – K ., 2014 . – S. 8-17.
5. Lodatko E. Metodologicheskie osnovy modelirovaniya sociokul'turyh processov [Elektronnyy resurs] / E. Lodatko. – 2007. – № 15. – 25.10. – Rezhim dostupa: relga.ru/Environ/WebObjects/tguwww.woa/wa/Main. – Data dostupa: 13.12.2015.

6. Pavlenko V. V. Rol' sovremennyh social'nyh setej v social'nyh i politicheskikh tehnologijah [Jelektronnij resurs] / V. V. Pavlenko // Mezhdunarodnaja nauchno-prakticheskaja konferencija «Molodezh' v postindustrial'nom obshhestve». – 25 dekabrja 2012. – Rezhim dostupa : <http://hsjournal.org/conference/youth00>. – Data dostupa: 3.12.2015.

7. Chupryna L. Sotsial'ni merezhi yak instrument realizatsiyi hromads'kykh initsiatyv / L. Chupryna // Naukovi pratsi Natsional' noyi biblioteky Ukrainy imeni V. I. Vernads'koho. – Vyp. 41. – Kyiv, 2015. – S. 54 – 69

8. Sokolov A. V. Jelektronnye kommunikacii v social'noj aktivnosti grazhdan [Jelektronnij resurs] / A.V. Sokolov. – Rezhim dostupa: <http://cyberleninka.ru/article/n/elektronnye-kommunikatsii-v-sotsialnoy-aktivnosti-grazhdan>. – Data dostupa: 5.01.2016.

9. Lashkina M. H. Sotsial'ni merezhi ta blohosfera yak instrument polityky v Ukraini / M. H. Lashkina // Informatsiyne suspil'stvo v Ukraini: stan, problemy, perspektyvy : Materialy shchorichnoyi naukovopraktychnoyi konferentsiyi za mizhnarodnoyu uchastyu «Dni informatsiynoho suspil'stva- 2015», Kyiv, 19-20 travnya 2015 r. / Uporyad.: M.Malyuha; Za zah. red. d.derzh.upr., prof. N.V.Hrytsyak. – «Vydavnytstvo «Tezys», 2015. – S. 42-44.

10. Gejts B. «Biznes so skorost'ju mysli». Jelektronnaja biblioteka RoyalLib.ru.[Elektronnij resurs]

/ B. Gejts – Rezhim dostupa: http://royallib.ru/read/gejts_bill/biznes_so_skorostyu_misli.html#40960. – Data dostupa: 21.11.2015.

11. Synhayivs'ka I. Sotsial'ni media yak forma komunikatsiyi orhaniv vlady ta suspil'stva / I. Synhayivs'ka // Informatsiyne suspil'stvo v Ukraini: stan, problemy, perspektyvy : Materialy shchorichnoyi naukovopraktychnoyi konferentsiyi za mizhnarodnoyu uchastyu «Dni informatsiynoho suspil'stva- 2015», Kyiv, 19-20 travnya 2015 r. / Uporyad.: M.Malyuha; Za zah. red. d.derzh.upr., prof. N.V.Hrytsyak. – «Vydavnytstvo «Tezys», 2015. – S. 107-109.

12. Blogs and Bullets: New Media in contentious politics [Elektronnyy resurs] / Sean Aday, Henry Farrell, Marc Lynch, John Sides, John Kelly, Ethan Zuckerman // United States Institute of Peace. – 2010. – Peaceworks # 65. – 36 p. – Rezhym dostupa : <http://www.usip.org/sites/default/files/pw65.pdf>. – Data dostupa: 1.05.2015.

13. Pipchenko N. Sotsial'ni media u strukturi zovnishn'oyi polityky providnykh mizhnarodnykh aktoriv : monografiya / N. Pipchenko. – K. : Tsentri vil'noyi presy, 2014. – 332 s.

Білан. Н. І.

Социальные медиа как инструментарий позиционирования стран в информационном пространстве

РЕФЕРАТ. В статье идет речь о роли социальных медиа в информационном обществе. Дана характеристика новых форм коммуникации государства и общества, которые создают предпосылки для развития институтов и организаций гражданского общества. Указано также, что социальные медиа могут стать эффективным механизмом налаживания связей между властью и гражданами, инструментом управления общественным мнением и средством организации действий сторонников различных политических, социальных или культурных предпочтений, что будет способствовать будущему эффективному государственному управлению на всех уровнях. Информационное пространство в значительной степени зависит от типа социальных медиа.

Ключевые слова: информационное общество, социальные медиа, коммуникации, информационное пространство.

